

ПрАТ «ВНЗ «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
ОДЕСЬКИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра права та правоохоронної діяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор

Одеського інституту ПрАТ

«ВНЗ «МАУП»

Ольга КУЗНЕЦОВА

СХВАЛЕНО на засідання кафедри
права та правоохоронної діяльності
Протокол № 6 від «29» серпня 2025 р.
Завідувач кафедри

Віктор ПЬОХОВ

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ
ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ**

спеціальності:

081 Право

(шифр і назва спеціальності)

освітнього рівня

перший (бакалаврський)

(назва освітнього рівня)

освітньої програми:

«ПРАВО»

(назва освітньої програми)

Розробник (-и) силябусу навчальної дисципліни:

Перова Людмила Вікторівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри права та правоохоронної діяльності

Викладач:

Перова Людмила Вікторівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри права та правоохоронної діяльності

Силябус розглянуто на засіданні кафедри права та правоохоронної діяльності Одеського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП».

Протокол від «29» серпня 2025 р. № 6

Загальна інформація про навчальну дисципліну

Назва навчальної дисципліни	<i>Міжнародно-правовий механізм захисту прав людини</i>
Шифр(и) та назва(ви) спеціальності(стей)	<i>081 Право</i>
Рівень вищої освіти	<i>перший (бакалаврський) рівень вищої освіти</i>
Статус дисципліни	<i>обов'язкова</i>
Кількість кредитів і годин	<i>4 кредити/120 год. Лекції: 28 год. Семінарські/практичні заняття: 28 год. Самостійна робота: 64 год.</i>
Терміни вивчення дисципліни	<i>VIII семестр</i>
Мова викладання	<i>українська</i>
Вид підсумкового контролю	<i>Екзамен</i>
Сторінка дисципліни на сайті	https://odessa.maup.com.ua/about-institute/kafedry/kafedra-prava/

П.І.Б. викладача	<i>Перова Людмила Вікторівна,</i>
Науковий ступінь	кандидат юридичних наук
Вчене звання	
Дисципліни, які викладає НПП	Міжнародне право, Право Європейського Союзу, Міжнародно-правовий механізм захисту прав людини, Митне право
Напрями наукових досліджень	Проблеми уніфікації та гармонізації вітчизняного законодавства, міжнародне право, захист прав людини
Посилання на реєстри ідентифікаторів для науковців	https://scholar.google.com.ua/citations?user=H22B3mYAAAAJ&hl=uk
Контактна інформація викладача:	
Е-mail	perova_advocat@i.ua
контактний телефон	063-706-36-15
Портфоліо викладача на сайті Інституту	https://odesa.maup.com.ua/perova-ljudmila-vikt/

1. Коротка анотація до дисципліни. Цей курс навчить історичних передумов та сучасної системи правового захисту особи на міжнародному рівні; правничого світогляду, правосвідомості і правової культури правознавця, юридичного мислення; застосовування теоретичних правничих знань на практиці.

2. Мета: формування у студентів компетентностей, необхідних для забезпечення систематизованого засвоєння теоретичних знань про передумови формування, сутність і структуру міжнародно-правового механізму захисту прав людини та систему міжнародно-правового контролю дотримання прав особи.

Завдання: сприяти формуванню у студентів здійснювати аналіз міжнародно-правових актів універсального та регіонального характеру в аспекті відображення у них стандартів захисту прав людини - навчити студентів визначати ступінь імплементації міжнародно-правових стандартів у галузі захисту прав людини в національне законодавство України: - ознайомити студентів із закордонним досвідом створення механізму у практичній реалізації прав особи - надати правничий матеріал, використовуючи різні джерела в галузі міжнародно-правового захисту прав особи - навчити студентів користуватися правовою міжнародною термінологією у сфері захисту прав особи; - навчити студентів, на підставі дослідження системи універсальних та регіональних стандартів в галузі прав людини, виявляти загальні тенденції розвитку міжнародно-правового механізму захисту прав людини

3. Формат курсу: очний (*offline*) та/або дистанційний (*online*)

4. Програмні результати навчання (інтегральні, фахові компетентності):

Компетентність	Ступінь сформованості компетентності	Оцінювання
Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.	Повністю. Співвідноситься з метою курсу освітньої програми	Поточне (семінар у формі публічного виступу, дискусії, виконання задач та тестових завдань, розгляду конкретних ситуацій, робота в командах (малих групах) з презентацією, виконання усних та письмових завдань, виступ з доповідями, підготовка рефератів), рубіжне (оцінювання індивідуальних завдань-кейсів у формі презентації), підсумкове (екзамен в усній формі)
Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	Повністю. Співвідноситься з метою курсу освітньої програми	Поточне (семінар у формі публічного виступу, дискусії, виконання задач та тестових завдань)
Здатність знання у ситуаціях. застосовувати практичних	Повністю. Співвідноситься з метою курсу освітньої програми	Поточне (семінар у формі публічного виступу, дискусії, виконання задач та тестових завдань, розгляду конкретних ситуацій, робота в командах (малих групах) з презентацією, виконання усних та письмових завдань)

Знання та предметної розуміння діяльності. розуміння області та професійної	Повністю. Співвідноситься з метою курсу освітньої програми	Поточне (сеінар у формі публічного виступу, дискусії, виконання задач та тестових завдань, виконання усних та письмових завдань, виступ з доповідями, підготовка рефератів), рубіжне (оцінювання індивідуальних завдань-кейсів у формі презентації), підсумкове (екзамен в усній формі)
Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.	Частково. Разом з іншими освітніми компонентами освітньої програми	Поточне (сеінар у формі публічного виступу, дискусії, виконання задач та тестових завдань)
Здатність оволодівати знаннями. вчитися і сучасними	Повністю. Співвідноситься з метою курсу освітньої програми	Поточне (сеінар у формі публічного виступу, дискусії, виконання задач та тестових завдань, розгляду конкретних ситуацій, робота в командах (малих групах) з презентацією, виконання усних та письмових завдань)
Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	Повністю. Співвідноситься з метою курсу освітньої програми	Поточне (сеінар у формі виконання усних та письмових завдань, виступ з доповідями)
Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.	Повністю. Співвідноситься з метою курсу освітньої програми	Поточне (сеінар у формі публічного виступу, дискусії, виконання задач та тестових завдань, розгляду конкретних ситуацій, робота в командах (малих групах) з презентацією)
Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.	Повністю. Співвідноситься з метою курсу	Поточне (сеінар у формі виконання задач та тестових завдань, розгляду конкретних ситуацій, виконання усних та письмових завдань)
Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.	Повністю. Співвідноситься з метою курсу	Поточне (сеінар у формі публічного виступу, дискусії, виконання задач та тестових завдань)

Здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.	Повністю. Співвідноситься з метою курсу	Поточне (семинар у формі публічного виступу, дискусії, виконання задач та тестових завдань), рубіжне (оцінювання індивідуальних завдань-кейсів у формі презентації), підсумкове (екзамен в усній формі)
Здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України.	Повністю. Співвідноситься з метою курсу освітньої програми	Поточне (семинар у формі публічного виступу, дискусії, виконання задач та тестових завдань), рубіжне (оцінювання індивідуальних завдань-кейсів у формі презентації), підсумкове (екзамен в усній формі)
Здатність застосовувати правові принципи і доктрини.	Повністю. Співвідноситься з метою курсу освітньої програми	Поточне (семинар у формі публічного виступу, дискусії, виконання задач та тестових завдань)
Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.	Повністю. Співвідноситься з метою курсу освітньої програми	Поточне (семинар у формі публічного виступу, дискусії, виконання задач та тестових завдань, розгляду конкретних ситуацій, робота в командах (малих групах) з презентацією)
Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.	Повністю. Співвідноситься з метою курсу освітньої програми	Поточне (семинар у формі публічного виступу, дискусії, виконання задач та тестових завдань), рубіжне (оцінювання індивідуальних завдань-кейсів у формі презентації), підсумкове (екзамен в усній формі)
Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.	Повністю. Співвідноситься з метою курсу освітньої програми	Поточне (семинар у формі публічного виступу, дискусії, виконання задач та тестових завдань)
Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.	Повністю. Співвідноситься з метою курсу освітньої програми	Поточне (семинар у формі публічного виступу, дискусії, виконання задач та тестових завдань), підсумкове (екзамен в усній формі)
Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.	Повністю. Співвідноситься з метою курсу освітньої програми	Поточне (семинар у формі публічного виступу, дискусії, виконання задач та тестових завдань), рубіжне (оцінювання індивідуальних завдань-кейсів у формі презентації), підсумкове (екзамен в усній формі)

5. Тривалість курсу. 120 годин (4 кредитів ЄКТС), з них: 56 години аудиторної роботи; 64 годин – самостійної роботи, екзамен.

6. Статус дисципліни: *обов'язкова циклу професійної підготовки.*

7. **Пререквізити:** Курс «Міжнародно-правовий механізм захисту прав людини» безпосередньо пов'язаний з дисциплінами: «Право Європейського Союзу», «Міжнародне право».

8. **Технічне й програмне забезпечення / обладнання** – мультимедійний проєктор та комп'ютер для проведення аудиторних занять, доступ студентів до Інтернету.

9. Політика курсу:

- Передбачає роботу в команді.
- Клімат в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної самоіронії.
- Виконання завдань у встановлений термін.
- Відпрацювання пропущених занять можливе під час самостійної підготовки та консультацій викладача.
- Дотримання академічної доброчесності.
- Презентації та доповіді мають бути авторськими і оригінальними.

10. **Зміст дисципліни:** Курс складається з двох змістових модулів. Кожен модуль, у свою чергу, складається з лекційної та семінарської/практичної частин:

- **Змістовий модуль 1** «Передумови формування, сутність і структура міжнародно-правового механізму захисту прав людини» (лекційні теми 1-6, семінарські теми 2-6);
- **Змістовий модуль 2** «Система міжнародно-правового контролю дотримання прав особи» (лекційна тема 7-12, семінарські теми 7-12).

11. **Форми і методи навчання.**

Основними видами навчальних аудиторних занять є **лекції, семінарські заняття, консультації.**

При викладанні **лекційного матеріалу** передбачено поєднання таких форм і методів навчання, як лекції-дискусії, *лекції з застосуванням техніки зворотного зв'язку* лекції-аналіз конкретної ситуації.

Лекція-дискусія - метод групового обговорення проблеми з метою з'ясування істини шляхом зіставлення різних думок, спосіб організації спільної діяльності з метою інтенсифікації процесу ухвалення рішення в групі.

Лекція з застосуванням техніки зворотного зв'язку (якщо є технічна можливість) – отримання даних від усієї групи студентів на поставлене запитання;

Лекція-аналіз конкретної ситуації нагадує лекцію-дискусію: на обговорення викладач виносить не питання, а конкретну ситуацію (т. зв. мікроситуації, які демонструються аудиторії усно або у вигляді відео-запису тощо). Викладач активізує діалог за допомогою спеціально спрямованих запитань, підказок, зіставленням різних поглядів, а іноді й їх зіткненням.

Семінарські/практичні заняття

Даний вид заняття проходить переважно шляхом опитування студентів у групі за контрольними завданнями і запитаннями дозволяє швидко і оперативно оцінити їх знання. При цьому одному студенту ставляться контрольні запитання (як правило три-чотири) з

різних питань, винесених на семінарське заняття. Відповідь на поставлені запитання повинна бути обґрунтованою (зокрема, це можуть бути посилання на положення закону, акти тлумачення законодавства, узагальнення судової практики, підручники і навчальні посібники, публікації результатів наукових досліджень, лекційні матеріали тощо) також проводиться розгляд конкретних ситуацій, робота в командах (малих групах) з презентацією результатів (у тому числі із застосуванням рольових ігор з демонстрацією набутих навичок). На занятті активно використовується робота «біля дошки» (схематичне зображення певних юридичних конструкцій, процедур, механізмів реалізації, співвідношення повноважень тощо. На семінарських заняттях регулярно проводиться тестування. Студентам необхідно бути

готовими до різноманітних форм активізації роботи: проведення дискусій з окремих питань; коментування до підготовлених медіапрезентацій з використання технічних засобів навчання. Готуючись до семінарського заняття слухачі мають підготувати конспект питань, що містяться в плані відповідної теми. Наявність конспекту всіх питань та присутність на занятті є запорукою успішної роботи та отримання балів (їх кількість залежить від вашої активності та якості підготовки).

З метою розвитку у студентів навичок основ наукової діяльності, порівняльного аналізу, індивідуального завдання у формі реферативної доповіді підготовленої як групою так і індивідуально, моделюючи поведінку у конкретних професійних ситуаціях. Студент має змогу виступити на семінарському занятті.

Програмою курсу передбачено такі проекти:

- виступ за темою у формі реферативної доповіді (*критерії оцінювання див.: Робоча програма дисципліни, п.п. 7.3.*).
- виступ-інформування за темами семінарських занять;
- семінар з індивідуальною та груповою роботою;
- семінар-«круглий стіл»;
- семінар у формі дебатів.

12. Оцінювання знань здійснюється відповідно до «Положення про оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у ПрАТ «ВНЗ «МАУП» (<https://drive.google.com/file/d/1ENRncPY-dU2qLke7awVKn1OdfG88Hg8D/view>).

Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	6	6	7	7
Відвідування семінарських занять	1	5	5	6	6
Робота на семінарському занятті	10	5	50	6	60
Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30	-	-	-	-
Разом	-	-	91	-	103
Максимальна кількість балів:		194			
194:100=1,94. Студент набрав X балів; Розрахунок: X:1,94= загальна кількість балів.					

13. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Самостійна робота включає дослідження електронних джерел, пошук друкованих публікацій (наукові праці, статті у періодичних виданнях, документи, офіційні звіти, статистичні матеріали, законодавчі та інші нормативно-правові акти за дисципліною).

Критерії оцінювання:

змістовність – 3 бали

відповідність темі та вимогам оформлення – 2 бали. Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 5 балів.

14. Форми проведення поточного, рубіжного (модульного) контролю та критерії оцінювання.

Поточний контроль відбувається впродовж вивчення дисципліни на семінарських заняттях у формі: семінарів-круглих столів та семінарів з індивідуальною роботою. Під час поточного контролю оцінюються такі компоненти:

- повнота відповіді – 3 бали;
- аналіз різних точок зору, джерел літератури, підходів до вивчення проблеми (питання) – 5 балів;
- вільне володіння інформацією, відповіді на додаткові запитання – 2 бали.

Максимальна кількість балів - 10 балів.

Рубіжний (модульний) контроль відбувається в кінці вивчення блоків змістових модулів і здійснюється у вигляді виконання індивідуальних завдань-кейсів у формі презентації за тематикою самостійного вивчення матеріалу відповідного змістового модуля (5 хв. зі слайдами). Тематика завдань вибирається аспірантом у прив'язці до теми наукового дослідження і в кінцевому випадку має слугувати розширенню знань, навиків та можливостей, необхідних для написання дисертації. Під час рубіжного (модульного) контролю оцінюються такі компоненти:

- слайди до презентації – 5 балів
- повнота розкриття теми, висвітлення сучасної проблематики, аналіз різних концепцій, підходів, ідей – 10 балів
- якість оформлення бібліографічних даних, науковий стиль – 5 балів
- самостійність та креативність – 5 балів

Максимальна кількість балів - 25 балів.

15. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання:

8 семестр – екзамен. Проводиться в усній формі у вигляді відповіді на три теоретичні питання, що зазначені у екзаменаційному білеті.

16. Орієнтовний перелік питань для семестрового комплексного контролю (див.: *Робоча програма дисципліни*).

17. Шкала відповідності оцінок

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
68-74	D	задовільно	
60-67	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

18. Рекомендовані джерела (література):

Основна:

1. Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини: навч. посіб. 3-тє вид., стереотип. Київ : Алерта, 2016. 488 с.
2. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015/print1389988659002889
3. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / уклад. і наук. ред. О. Л. Жуковська. Київ : ВПОЛ, 2004. 960 с.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (в питаннях та відповідях) : навч.-посіб./ О. В. Сердюк, О. Я. Трагнюк, І. В. Яковюк та ін. ; за заг. ред. І. В. Яковюка. Харків : Право, 2019. 124 с.
5. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : навч.-посіб. / О. В. Сердюк, О. Я. Трагнюк, І. В. Яковюк та ін. ; за заг. ред. І. В. Яковюка. Харків : Право, 2018. 374 с.

Додаткова:

6. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні : підручник. Київ : Всеукраїнська асоціація видавців "Правова єдність", 2008. 350 с.
7. Мальський М. З. , Мацях М. М. Теорія міжнародних відносин : підручник. 2-е вид., переробл. і доп. Київ : Кобза, 2003. 528 с.
8. Міжнародне публічне право : підручник : у 2 т. / В. В. Мицик, М. В. Буроменський, М. М. Гнатовський та ін.]; за заг. ред. В. В. Мицика. Харків : Право, 2019. 624 с.
9. Міжнародне право : навч. посіб. / за ред. М. В. Буроменського. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 336 с.
10. Міжнародне право: Основні галузі : підручник / За ред. В.Г. Буткевича. Київ: Либідь, 2010. 816 с.
11. Міжнародне право: підручник / Ліпкан В. А., Антипенко В. Ф., Акулов С. О. та ін. / заг. ред. В. А. Ліпкана. Київ : КНТ, 2015. 759 с.
12. Міжнародне публічне право : підручник / В. М. Репецький, В. М. Лисик, М. М. Микієвич та ін. ; за ред. В. М. Репецького. 2-ге вид., стер. Київ : Знання, 2012. 437 с.
13. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 19.10.1973 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043
14. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 19.10.1973 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042
15. Права людини у міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту : підручник / В. В. Мицик ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. Київ : Проміні, 2010. 722 с.
16. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.
17. Пастухова Л. В. Європейський механізм забезпечення прав людини. Сімферополь : Таврія, 2009. 224 с.
18. Конституційні права, свободи і обов'язки людини і громадянина в Україні / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. Київ : Видавництво «Юридична думка», 2008. 252 с.
19. Конституція України. Науково-практичний коментар. Станом на 15 травня 2018 р. / за заг. ред. Чижмарь К. І. та Лавриновича О. В. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2018. 290 с.
20. Летнянчин Л. І. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні: проблеми

теорії і практики. Харків, 2002. 211 с.

21. Молдован В. В., Чулінда Л. І. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 206 с.

22. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / упоряд. Ю. К. Качуренко. 2-е вид. Київ : Юрінформ, 1992. 200 с.

23. Базов О. Реалізація права на свободу вираження поглядів та свободу мирних зібрань у контексті юрисдикції Європейського суду з прав людини. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2016. № 1. С. 26-31.

24. Горобець Н. Г. Поняття та сутність права власності в контексті Першого Протоколу до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. та практики Європейського суду з прав людини. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 4. С. 307-312.

25. Дамірлі М. Європейська конвенція з прав людини як ключовий елемент системи права Ради Європи. *Право України*. 2010. № 10: Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 60 років. С. 98-104.

26. Ткачук О. С. Класифікація елементів права на справедливий суд: національна теорія та практика Європейського Суду з прав людини. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 1. С. 71-77.

27. Яковенко А. В. Європейська практика розгляду справ Європейського суду з прав людини щодо невиконання судових рішень в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. Вип. 3. С. 137-139.

Електронні ресурси:

1. <http://eur-lex.europa.eu/eur-lex> – База даних законодавства ЄС

2. <http://www.un.org/> - Офіційний веб-сайт ООН

3. <http://portal.rada.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.

4. <http://kmu.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України.

5. <http://ccu.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України.

6. <http://president.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Президента України.

7. <http://www.nau.ua> - Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».

8. Бібліотека Міжнародного центру перспективних досліджень. <http://www.icps.kiev.ua/library>.

